

მაღისის ენობრენდეზის ჟურნალი

Труды Тбилисского государственного университета
им. Ив. Джавахишвили

PROCEEDINGS OF IV. JAVAKCHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY

339 (2)

ISSN 1512-1496

დასავლეთ ევროპის ენები და ლიტერატურა

Западноевропейские языки и литература

Western European Languages and
Literature

TRADITIONELLS ALEXANDRIENISCHES ANTEPPELLET
NM. NR. 7238A/1999
PROCEEDINGS OF THE LITERATURE DEPARTMENT OF TIBLISI STATE UNIVERSITY
0900-0000 (2)

ЗАДАНИЕ ПО ЕВРОПЕЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

ИЗДЕЛИЯ

СОВЕТЫ ПО ЕВРОПЕЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

თავისი გამოცემის გადაღების თარიღი
Издательство Тбилисского университета
Tbilisi University Press
2001

ТРУДЫ ТБИЛИССКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. ИВ. ДЖАВАХИШВИЛИ
PROCEEDINGS OF IV. JAVAKCHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY
339 (2)

ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКИЕ ЯЗЫКИ И
ЛИТЕРАТУРА
WESTERN EUROPEAN LANGUAGES AND
LITERATURE

СОЧИЕНИЯ В АВТОРСКОМ ИЗДАНИИ
ПОДГОТОВЛЕНО ПОД КОДИФИКАЦИЮ ИЗДАНИЙ ГУРДИ

Тбилиси - Tbilisi
2001

03. ჯავახიურის სახელობის
ობიექტის გნოველიზაციის მდრეობი

339 (2)

დასაბუთ მოვლენის ენაზე და ლიტერატურა

ТУРКИСТАНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
ФИЛОСОФИЯ И ПРАВО
PROCEEDINGS OF THE TURKISTAN STATE UNIVERSITY
PHILOSOPHY AND LAW
სარედაქციო კოლეგია

ც. ახვლეძიანი, ზ. გაჩეჩილაძე, რ. ენუქიძე, ნ. კაკაბაძე, ა. ქარტოზია, თ. კობაშვილი, ლ. ლორია, მ. პაიხაძე (რედაქტორი), მ. რუსეიშვილი (მდივანი), ნ. საყვარელიძე, დ. ფანჯიკიძე, ი. ფხაკაძე, გ. ყუფარაძე, ზ. ჭარხალაშვილი, გ. ხაჭაპურიძე

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Ц. Ахвледиани, З. Гачечиладзе, Н. Кабабадзе, А. Картозия, Т. Кобахидзе,
Г. Купарадзе, Л. Лория, М. Пайчадзе (редактор), Д. Панджикидзе, И.
Пхакадзе, М. Русеишвили (секретарь), Н. Сакварелидзе, М.
Хачапуридзе, З. Чархалашвили, Р. Энукидзе

EDITORIAL BOARD

Ts. Akhvlediani, R. Enukidze, Z. Gachechiladze, Z. Charkchalashvili, N.
Kakabadze, A. Kartozia, T. Kobakchidze, M. Kchachapuridze, G. Khuparadze, L.
Loria, M. Paichadze (Editor), D. Panjikidze, U. Pkchakadze, M. Ruseishvili (Sec-
retary), N. Sakvarelidze

© თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2001

კოდ 4602020100
608(06)-01

03. ჯავახიშვილის სახელობის თამათის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის მომავალი

ТРУДЫ ТБИЛИССКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. ИВ. ДЖАВАХИШВИЛИ
PROCEEDINGS OF I. JAVAKCHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY

339(2)

6069 ცერცვაძე

ენის ფატიგურ და ემოციურ ფუნქციათა ურთიერთდამოკიდებულების საკითხები

მოცემული ნაშრომი მიზნად ისახავს გარევიული ნათელი მოპფინოს ენის ფატიგურ და ემოციურ ფუნქციათა ურთიერთდამოკიდებულების საკითხებს.

რიგი ენათმეცნიერებისა მიიჩნევს, რომ, როდესაც ლაპარაკია ფატიგურ კომუნიკაციაზე, ლაპარაკია ენის სიტუაციურ გამოყენებაზე, ანუ მეტყველებაზე სხვადასხვა სიტუაციაში, რაც, მათი აზრით, მთლიანად პრაგმატიკის სფეროს მიეკუთვნება და საკუთრივ ენის ფუნქციასთან არ არის დაკავშირებული. იმის გამო, რომ ფატიგური კომუნიკაციის მიზანი კონკრეტული ინფორმაციის გადაცემა-გაგება კი არა, არამედ თბილი ურთიერთობის დამყარება და საუბარში ჩამოვარდნილი უხერხული პაუზების შევსებაა, ზოგიერთი ენათმეცნიერი ამ სახის კომუნიკაციას ემოციურ კომუნიკაციად მიიჩნევს.

აქედან გამომდინარე, ფატიგურ ფუნქციას სიტუაციურ კომუნიკაციად განიხილავენ და მას უფრო სოციალური ფსიქოლოგიის განხილვის საგნად მიიჩნევენ, ვიდრე ლინგვისტიკის სფეროდ. თუმცა, არ უარყოფენ იმ ფაქტს, რომ ფატიგური კომუნიკაცია ენის სიტუაციურ გამოყენებას ითვალისწინებს და, აქედან გამომდინარე, მას უფრო მეტყველების ფუნქციად განიხილავენ, ვიდრე საკუთრივ ენისა.

ეს მოსაზრება ნაწილობრივ სწორიც არის, თუ ენისა და მეტყველების დიფერენციაციას ასეთი კუთხით მივუდებით. ფატიგური კომუნიკაცია მართლაც მეტყველებაში პოვებს თავის გამოხატულებას. მაგრამ თავიდათავი მიზეზი, აღბათ, ფატიგური ფუნქციის არასრულად გაგებაში უნდა ვეძიოთ.

პირველ რიგში უნდა აღნიშნოთ ის ფაქტი, რომ ცნობილი ენათმეცნიერები ბრონისლავ მალინოვსკი (ტერმინის „ფატიგური“ ენათმეცნიერებაში დამარსებული) და რომან იაკობსონი ფატიგურ კომუნიკაციას განიხილავენ საუბარში თბილი, მეგობრული ურთიერთობის დამყარებისა და უხერხული პაუზების შევსების ფუნქციად. თუმცა, ლინგვისტიკის განვითარების ამ ეტაპზე, რიგ იტალიელ მეცნიერებს მიაჩნიათ, რომ ფატიგური ფუნქციის უპირველესი მიზანი არა მხოლოდ ზემოთ აღნიშნული პაუზების შევსებაა, არამედ საკომუნიკაციო არხის ვარგისიანობისა და მთქმელსა და მსმენელს შორის სამეტყველო არხის არსებობის შემოწმებაც.

იტალიელ ლინგვისტთა – ჯან კარლო ოლის, გაეტანო დე ბერნარდისა

და ანდრეა სორჩის ეს მოსაზრება ემყარება იმ ფაქტს, რომ, როდესაც გარკვეული მიზნისა და დანიშნულების საკომუნიკაციო აქტს ვახორციელებთ, საქმე გვაქვს ამა თუ იმ ლინგვისტური კოდის დატვირთვასთან, ანუ ვახორციელებთ ამა თუ იმ ლინგვისტური კოდის ფუნქციათა ცვალებადობას. მათ მიერ შემუშავებული საკომუნიკაციო პროცესის ფუნქციონირების ერთ-ერთი მოდელი ითვალისწინებს კომუნიკაციის ექს ძირითად ელემენტს: მთქმელი, მსმენელი, არხი, კოდი, მესაჯი, მესაჯის ობიექტი (რეფერენტი). მათი აზრით, ყოველთვის, როცა მესაჯის ფორმულირებას ვახდენთ, მეტ-ნაკლებად ვაკუოზნებთ ამ ექს ელემენტს მათ შესაბამის ენობრივ ფუნქციას, კერძოდ, მთქმელი – ემოციური ფუნქცია, მსმენელი – კონატიური, არხი – ფატიკური, კოდი – მეტალინგვისტური, მესაჯი – პოეტიკური, მესაჯის ობიექტი (რეფერენტი) – რეფერენციალური ფუნქცია (თუმცა, როგორც სქემიდან ჩანს, თითოეული ელემენტი საკომუნიკაციო აქტის აუცილებელი შემადგენლი კომპონენტია).

ასლა განვიხილოთ ამ ექვსი ელემენტისა და ფუნქციის ურთიერთობა-
რთებიდან რომელს მიაკუთვნებენ ზემოთ დასახელებული ლინგვისტები ემოცი-
ურს და რომელს — ფაზიკურს.

მათი აზრით, ყველაფერი, რისი შეტყობაც შეგვიძლია თავად ავტორის
მიერ, ანუ სხვანაირად რომ ვთქვათ, როდესაც ლინგვისტური აქტის ცენ-
ტრალური ორიენტირი მხოლოდ მესაჯის (შეტყობინების) გადამცემი, ანუ
მთქმელია, საქმე გვაქვს ენის ემოციურ ფუნქციასთან, რადგან ეს უკანასკნე-
ლი გამოხატავს მთქმელის პირად გრძნობებსა და აზრებს და მათი გამოხ-
ატვისას მთქმელი ყოველთვის იყენებს ლინგვისტურ კოდს. საკომუნიკაციო
აქტის შესრულებისას, ემოციური ფუნქციით ხშირად გამოხატება სიმპათი-
ის, ანტიპათიის, მეგობრობის, სიყვარულის, ზიზღის, ბრაზის და სხვა ემოცი-
ური დატვირთვის მქონე გამოთქმები.

მაგრამ, როგორც ავტორები გვაფრთხილებენ: „არ უნდა შევცდეთ და არ უნდა აგვერიოს ეს უკანასკნელი სხვა ფუნქციებში, რადგან, როდესაც მოქმედის მიერ ჩამოყალიბებული მესაჯი (შეტყობინება) მსგავს ემოციებს უკვე მსმენელშიც აღძრავს და მსმენელისათვის განკუთვნილი ხდება, მაშინ საქმე ჰქვაძეს ქონატიურ და არა ემოციურ ფუნქციასთან“.[1]

ისინი უარყოფენ, აგრეთვე იაკობსონის აზრს, რომ ემოციური ფუნქციის რეალიზებისას, მოქმედი კი არ „გადასცემს პირდაპირი გზით თავის ემოციებს მას, ვისთანაც სუბდომს“ (იაკობსონი) – არამედ მისი მესავი (შეტყობინება) ორიენტირებულია მესაჯის მიღებისაკინ (ricevente)¹⁴.

კ.პ. ოლი, გ. დე ბერნარდის და ა. სორჩი ემოციურ ფუნქციას მიაკუთვნებენ ნებისმიერ წერილობით ტექსტს, რომელშიც ავტორი საკუთარ თავზე ძლიერი ხრობს, აგრეთვე დღიურის, ავტობიოგრაფიულ, მემუარულ, ისიცსტარ

¹ იხ. ბ. ცერცვაძე, „ფატიქური ფუნქციის როლი საკომუნიკაციო არხის გვეპტურობაში“. წინამდებარებული, გვ. 275.

და სხვა ამგვარი სახის ნაწარმოებებს. იგივე ფუნქციას მიაკუთვნებენ კრიტიკულ წერილებსა და მიმოხილვებს, აგრეთვე, კომენტარებსა და ყველა იმ წერითი სახის ნაწარმოებს, რომლებშიც ავტორი საკუთარ აზრებსა და შეხედულებებს, შთაბეჭდილებებსა და პირად შეფასებებს გამოთქვას.

ახლა, ვნახოთ ზემოაღნიშნული ექვსი ელემენტიდან რომელს მიაკუთვნებენ ავტორები ფატიკურ ფუნქციას. მოდელიდან ნათლად ჩანს, რომ ფატიკური ფუნქცია არხის ელემენტთან კავშირში განიხილება, რადგან, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ფატიკური კომუნიკაცია ემსახურება მთქმელის კონტროლს საკომუნიკაციო არხზე და მსმენელის საუბარში ჩაბმისათვის მზადყოფნის გამოხატვას. ე.ი. ფატიკური ფუნქცია მოდელის მიხედვით ორიენტირდება არხზე და არა მთქმელზე, როგორც ეს ემოციური ფუნქციისას ხდებოდა.

გარდა ამისა, ემოციური ფუნქცია მონოლოგური სახისაა და მისი რეალიზაციისას აქცენტი მთქმელზე ანუ ავტორზე კეთდება. ე.ი. საკომუნიკაციო აქტში მხოლოდ ერთი სუბიექტის – მთქმელის ემოციები და პირადი განცდები ორიენტირდება. ხოლო ფატიკური ფუნქცია დიალოგური ხასიათისაა და სამეტყველო აქტის ორ სუბიექტს ითვალისწინებს – მთქმელსა და მსმენელს, რომლის სამეტყველო აქტში ჩართვისას, მოწმდება ლინგვისტური არხის ეფექტურობა და ვარგისიანობა.

მაგალითისათვის მოვიყვანოთ მოკლე დიალოგი კარაბინერს, სერუანტსა და ცენტრალური ოპერატიული სამსახურის მორიგეს შორის, რომელშიც, ავტორთა აზრით, ფატიკური ფუნქციის განხორციელებასთან გვაქვს საქმე:

Da un ' auto dei Carabinieri: „Qui sergente

Lo Verde a Centrale: mi sentite?“

Dalla centrale operativa dei carabinieri:

„Si, Lo Verde, to sentiamo: para pure“.

სერუანტისა და ცენტრალური ოპერატიული სამსახურის მორიგის მოკლე საუბარში სერუანტი გადასცემს მესაჯს (შეტყობინებას), რომლის მიზანია გაირკვეს, არსებობს თუ არა საკომუნიკაციო არხში რამე დაბრკოლება. მთელი მესაჯის ცენტრალური ორიენტირია სერუანტის შეკითხვა: „გესმით ჩემი?“, რომელიც მოითხოვს დადებით ან უძრყოფით პასუხს, ანუ მიზნად ისახავს მთქმელის დარწმუნებას საკომუნიკაციო არხის ვარგისიანობასა და ეფექტურობაში. მთქმელს სურს გაირკვეს, დამყარდა თუ არა კონტაქტი მსმენელთან. როგორც ვხედავთ, სერუანტი არავითარ სხვა ინფორმაციას არ გადასცემს, არ ამჟღავნებს რამე განსაკუთრებულ პირად ემოციებსა და აზრებს, არ ისახავს მიზნად მსმენელშიც მსგავსი ემოციების გამოწვევას, არამედ აკონტროლებს ფუნქციონირებს თუ არა მსმენელთან კონტაქტი.

აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ფატიკური კომუნიკაცია უფრო ლინგვისტური არხის გადამოწმების ფუნქციაა და მას, რა თქმაუნდა, ვეღარ გავაიგივებთ ემოციურ ფუნქციასთან.

မაშინაც კი, როდესაც ფატიკური კომუნიკაცია ემოციური დატვირთვის ფრაზებსა და გამოთქმებს იყენებს, ეს უკანასკნელი მაიც გარკვეულ ლინგვის-ტურ ჩარჩოებშია მოცემული. ემოციური ფუნქციისაგან განსხვავდით, რომელიც ნებისმიერი, როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი დატვირთვის გამოთქმის რეალიზაციის საშუალებას იძლევა, ფატიკური კომუნიკაციისას, მთქმელი მხოლოდ და მხოლოდ დადგითით სახის ემოციური დატვირთვის გამონათქვებს იყენებს მსმენელის, უხეშად რომ ვთქვათ, მეგობრულ საუბარში „ჩათრევის“ მიზნით. ფატიკური ფუნქციის განხორციელებისას წარმოუდგენელიცა უხეში და უტაქტო გამონათქვამების გამოყენება, პირიქით, ნებისმიერი ფატიკური ფრაზა თბილი, მეგობრული ურთიერთობის დამყარებას ისახავს მიზნად და აიძულებს მსმენელს, გამოხატოს თავისი მზადყოფნა საკომუნიკაციო აქტში მონაწილეობისათვის.

ფატიკური კოშუნიკაცია თავაზიანობის მაქსიმის იმ უზენაესი პრინციპის გამომხატველი ფუნქციაა, რომელიც ძლიერ იყიდებს ფეხს თანამედროვე ფსიქოლინგვისტიკაში და, ჩვენი აზრით, იგი ფსიქოლინგვისტების კვლევის საგანი უფროა, ვიდრე სოციალური ფსიქოლოგებისა.

ମୁଦ୍ରଣ ପାତା

1. 1. G. Carlo Oli, G. De Bernardis, A. Sorci – „Theoria e pratica della comunicazione“. Le Monnier, 1998, Milano.
  2. Якобсон Р., Избранные работы. Москва, „Прогресс“, 1985.
  3. о. დემეტრაძე. ლ. გოქსაძე. „ფატიკური კომუნიკაცია და ბრიტანულ-ქართული ყოფითი განსხვავებანი“. თბილისის იუ. ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომ/კომლობა, 1996.